

EĞİTİMDE YENİ DEĞERLER

E Đ İ T İ M D E D Ö N Ü Ő Ü M

15. BASKI **Yüksel ÖZDEN**

Prof. Dr. Yüksel ÖZDEN

EĞİTİMDE YENİ DEĞERLER

ISBN 978-975-6802-02-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Haziran 1998, Ankara
15. Baskı: Mayıs 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Yüksel ÖZDEN

Eğitim sisteminin tıkanıklığına çözüm arayışında olanlarla yeni paradigmaları paylaştığı “*Eğitimde Dönüşüm: Eğitimde Yeni Değerler*”; bilginin doğası, düşünmeyi öğrenme, eleştirel düşünme ve yaratıcılığı geliştirme gibi konulara yer verdiği “*Öğrenme Öğretme*”; kendini algılayış biçimini gerçeğe çevirme çabasında olanlarla bir paylaşım mahiyetindeki “*Kendini Keşfet*” adlı kitaplarının yanı sıra okulları yeniden yapılanmaya zorlayan nedenlerin irdelendiği “*Okulu Yeniden Kurmak*” adlı kitabı Türkçeye kazandırmıştır. Bunların dışında çok sayıda kitaba editörlük yapmış ve bölüm yazmıştır.

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesinde (1986), yüksek lisans (1989) ve doktora eğitimini (1993) ABD’de Wisconsin Üniversitesinde (Madison) tamamladı. Doktora sonrasında aynı üniversitede “Eğitimde Yeniden Yapılanma” merkezinde çalıştı. 1994 yılı sonunda Türkiye’ye dönerek 1995’te yardımcı doçent, 1998’de doçent, 2004’te profesör unvanlarını aldı.

Yüksel Özden, **Eğitimde Değişim, Liderlik, Vizyon, Öğretim Liderliği, Öğrenmeyi Öğrenme, Öğrenmenin Biyo-Kimyası, Eğitimde Çoklu Zekâ** konularında eğitim ve okul yöneticilerine, ilköğretim müfettişlerine, öğretmenlere, öğrencilere yönelik seminer ve konferanslar vermiştir. Özden, kitap ve makaleleriyle eğitim ve öğretime ilişkin yeni birçok kavram ve yaklaşımın Türkiye literatürüne girmesine öncülük etmiştir.

Kırıkkale ve Balıkesir üniversitelerinde öğretim üyeliği, bölüm başkanlığı ve dekanlık görevlerinde bulunan Yüksel Özden, MEB İlköğretim Genel Müdürü iken parlamentoya girdi. 2007-2015 yılları arasında Muđla milletvekili olarak 2 dönem TBMM’de bulundu. Hâlen Necmettin Erbakan Üniversitesinde çalışmaktadır.

ORCID No: 0000-0003-2978-2344

Ahmed Taha
Zeynep Buşra
ve
Ayşe Nur'a

ŞİMDİ

YENİ ŞEYLER SÖYLEMEK LAZIM

Türkiye, gündemi belirlenen bir ülke olmaktan çıkıp bölgesel güç ve küresel aktör olma yolunda hızla ilerlemektedir. Buna karşın eğitimin üstüne düşen rolü oynamakta yetersiz kaldığı kanaati gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır.

Hâlbuki eğitim sahasında önemli adımlar atıldı. Müfredat yeniden belirlendi, ders kitapları sil baştan yazıldı, iki yüz bine yakın yeni derslik yapıldı. Dahası; bir milyon bilgisayar dağıtılması, tüm okulların internet ağıyla bağlanması dahi insanları memnun etmeye yetmedi. Sınıfları akıllı tahtalarla donatmaya başladığımız, bedava ders kitabı dağıtımından hızımızı alamayıp bedava tablet bilgisayar dağıtılmasına rağmen eğitimde yapılanların hala yetersiz görülmesinin üzerinde düşünmemiz lazım.

Peş peşe yaşanan ekonomik ve siyasi krizlerden dolayı iki binli yıllara girdiğimizde, her alanda olduğu gibi, eğitim alanındaki fiziksel alt yapı yetersizliğinin de aşılması bir sorun olduğu düşünülüyordu. Artan derslik ihtiyacını karşılamak için nüfus kontrolü en etkin yöntem olarak benimsenmişti. Doğurganlık azalırsa yeni derslik yapmaktan kurtulacaktık. Artan üniversite talebini karşılamak için yeni üniversite açmak yerine üniversiteye girişin önüne engeller yığarak sorunu çözüme yoluna gitmiştik.

Oysa, son 10 yılda ülkemizin yaşadığı büyük dönüşüm, ülke içinde ve uluslararası alanda elde edilen iktisadi ve siyasi başarılar sayesinde daha önce aşulamayacağı varsayılan okul, yol, hastane, gibi maddi alt yapı sorunlarının hızla çözümlenmesi karşısında öz güveni artan insanımız zihinsel ve entelektüel dönüşümün de mümkün olacağına inanmaya başladı.

Eğitime ilişkin yeni dalga eleştirilerin yükselmeye başlaması da tam bu zihinsel dönüşümün ve onun oluşturduğu yeni beklentilerin sonucudur. Kendi değerlerimiz ekseninde modernleşebileceğimiz, ekonomik ve siyasi sorunlarımızı çözebileceğimiz kanaatinin yerleşmesi, öz güveni yaralı insanımızın kendine olan inancını

artırması; insanımız kendisine ve ülkesine ilişkin büyük hayaller kurmaya başlamıştır.

Yüz elli yılı aşkın bir süredir değerlerimiz, inançlarımız ve geleneklerimiz yüzünden geri kaldığımız, onlardan kurtulmadığımız müddetçe ilerleyemeyeceğimiz tezinin bir yalan olduğu ortaya çıktı. Doksan yıllık cumhuriyet tarihi içerisinde bu ülkenin en büyük çağdaşlaşma adımlarının hep muhafazakâr ve dindarlar eliyle atıldığı bilinmektedir. Ancak son 10 yılda; ekonomi, demokrasi, insan hakları ve hukuk vb. alanlarda elde edilen başarılar/gelişmeler, fiziksel alt yapıyla beraber zihinsel yapıyı da değiştirdi. Ülkenin ellerini ve ayaklarını bağlayan prangaların kader olmadığı anlaşıldı.

Yıllarca derslik ihtiyacı ile boğuşan, bilgisayarın kilitli laboratuvar odalarında saklandığı, internetin ise tam bir lüks olduğu günlerden bugüne gelince daha da önemlisi bu sorunların aşılamaz olmadığı algısı yerleşince nitelik daha bir önem kazanmaya başladı.

Bugün geldiğimiz noktada bir konunun daha altını çizmekte yarar var: Artık eğitimde tabular yıkılmıştır. Sekiz yıllık kesintisiz eğitimin 4+4 şeklinde kesintili uygulamaya başlanmasıyla birlikte eğitim konularının bir rejim meselesi haline getirilmeden tartışılabileceği yeni bir döneme girilmiştir. Bu çerçevede 4+4+4 yasal düzenlemesi, söylenebilecek her türlü eksik ve yanlışları yanında eğitimin üzerindeki tabuların yıkılmasını sağlamıştır. “Olmazsa olmaz” kabul edilen sekiz yıllık eğitimin kesintili hale gelmesi eğitimin birçok konusunun kendi zemininde konuşulup tartışılacağı yeni bir döneme kapı aralamıştır.

Yıllar yılı bu ülkede eğitim konuları kendi bağlamında tartışılmadı. Meslek liseleri konusunu ele alalım: Ülkenin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştirme noktasında değerlendirilip tartışılması gerekirken, bu okullar imam hatipler bahane edilerek adeta yok edildi. Tüm işveren kesimi, sanayici ve iş adamları “sekiz yıllık eğitimden sonra meslek lisesinde öğrenci yetişmez.” dediği ve tavırlarını *meslek lisesi memleket meselesi* diye net bir şekilde ortaya koydukları halde hiç kimse tınmadı. Çünkü daha önemli olan şeyler vardı(!)

Üniversiteye giriş konusunda da benzer şeyler oldu: Üniversite diploması toplumsal sınıf hareketliliğinin en önemli aracıdır. Yani, toplumda sınıf atlamanın en etkili aracı üniversite diplomasıdır ve öyle olmalıdır. Bu nedenle üniversiteye giriş öğrencinin aklına, zekâsına, çabasına ve gayretine bağlı olmalıdır. Diploma da akıl, zekâ ve çabanın sonucunda elde edilmelidir. Oysa ÖSYM üzerinden tam bir **toplum mühendisliği** yapılarak üniversitede okuma bazı formüllere bağlandı. Kimine “sen işçisin, işçi kal”, kimine de “sen üniversite okur; kaymakam, hâkim olursan memlekete irtica gelir” denilerek üniversite kapısına yaklaştırılmadı. Üniversiteye giriş sınavında Türkiye derecesi yaptığı halde katsayı nedeniyle bir üniversite programına yerleşmeyen gençlerimiz oldu ama bu formülleri hazırlayanların vicdanı hiç mi hiç sızlamadı.

Kısacası ilköğretim, ortaöğretim ve üniversite herkesin kabiliyetleri doğrultusunda okuduğu, ülkenin nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılandığı; her bireyin sahip olduğu potansiyelini kendisi ve ülkesi için geliştirdiği kurumlar olmaktan çıkarılarak kimilerinin kafasındaki “toplum tasavvuruna” hizmet eden kurumlar haline dönüştürülmek istendi. Bu yaşadıklarımız tam bir akıl tutulması haliydi.

Bugün geldiğimiz durumu özetleyecek olursak birincisi, çözülemeyecek sanılan fiziki alt yapı sorunu hal yoluna girdi. Teknolojik kapasite dünyadaki en iyi ülkeler seviyesine gelme yolunda. İkincisi ve daha da önemlisi eğitim konuları birer tabu olmaktan çıktı. Meslek liseleri, üniversiteye giriş, eğitim süreleri, kız erkek eğitimi vb. konuların kendi zeminlerinde tartışılabileceği bir dönemin kapısı aralandı. Artık eğitim konularını bir rejim meselesi haline getirmeden tartışabileceğiz.

Böyle olunca yapılması gereken asıl iş ortaya çıktı: **İnsan yetiştirmeye odaklanmak**. Bugün ekonomik ve siyasi sorunlarını çözüme konusunda ciddi adımlar atan yeni bir Türkiye var. Yirmi birinci yüzyılda genç dinamik nüfusuyla yıldızı parlayan bir Türkiye var. İş yapma tarzının değiştiği, kendimize ve ülkemize dair düşüncelerimizin yeniden şekillendiği bir Türkiye’de yaşıyoruz. Yeni Türkiye’de insan yetiştirme düzenimizi yeniden konuşmanın zamanı geldi.

İnsan yetiştirme politikamızı belirlerken anlık, dönemsel veya tepkisel düşünemeyiz. Bu topraklardaki bininci yılımızı kutlamaya hazırlanıyorsak geçmiş bin yıldan gelecek bin yıla bakmak durumundayız. Geçmişin hesabını görmek için değil, geleceği kurmak için çalışmalıyız.

Okul öncesinden itibaren çocuklarımızda kendine ve milletine güven duygusunu güçlendirmek eğitimin en temel amaçlarından biri olmalıdır. Yıllardır beynimize adeta enjekte edilen ve sonunda bizim bile inanmaya başladığımız “bizden adam olmaz” “böyle gelmiş, böyle gider” gibi anlayışların kökleri bulunduğu her yerden söküp çıkarılmalı, yerine öz güveni geliştirici temalar yerleştirilmelidir.

Zorunlu eğitimi tamamlayan her genç klasik eserlerimizi okuyabilmelidir. Bunun için Eski Türkçenin öğretilmesi zorunludur. Böylece her genç kültürümüzü, değerlerimizi, düşünürlerimizi ve onların eserlerini okumanın tadını yaşayabilecektir. Liseyi bitiren gençlerimiz Nutuk’u da Safahat’ı da orijinalinden okuyabilmeli ve anlayabilmelidir.

Bugün geriye baktığımızda çok açık görünmektedir ki tarihimize, inanç ve değerlerimizle irtibatı koparmada en etkili rolü Türkçeleştirme adına dilin geçmişle bağının koparılması oynamıştır. Yapılması gereken şey yine dil vasıtasıyla geçmişle bağı tekrar kurmak ve yeni nesillerin bin yıllık geçmişten ve 600 yıllık mirastan güç almasını sağlamaktır.

Uzmanlar, kültürün en etkili biçimde sanat, müzik ve şiir üzerinden aktarıldığının altını çizmektedirler. Bu nedenle okul öncesinden başlayarak okullarda sanat ve estetik zevkini geliştiren eğitimlere ağırlık verilmelidir. Çocuklar eğitimde; oyunlarla ve türkülerle beslenmeli, lise çağına gelen öğrenci Batı müziğinden önce kendi müziğimizin zevkine varmalıdır.

Mutlaka bize özgü bir üniversite modeli olmalıdır. Evrensel anlamda bilim yapan, aynı zamanda özgün yanlarımızı ortaya koyan bir üniversite modeli geliştirmeliyiz. Keza, kendi tarihi ve toplumsal özelliklerimizi de dikkate alan bir bilim tasnifi yapılması da acil konulardandır. Üniversitelerimiz için bilimsel hedefler konmalı ve bu doğrultuda çalışmalar başlatılmalıdır.

Kıscacası anlık, restore edici basit düzeltmeler ile lider ülke Türkiye'nin eğitim sistemini kuramayız. Birçok konuda 150 yıl gerisine gitmemiz gerekiyor. Oysa bugün niteliği geliştirme adına atılan adımlara ve önerilenlere baktığımızda; herkes kendi okuduğu dönemdeki okulu yeniden canlandırmak istiyor gibi. Kimine göre 80'li yıllara, kimine göre 70'li yıllara dönsek iş bitecek. Kimine göre de imam hatip okullarını çoğaltsak bütün sorunlar hallolacak... Geçmişin paradigmalarıyla bugünün neslini yetiştiremeyiz. Bugünün çocuklarını geleceğin Türkiye'si için hazırlamak durumundayız.

Bugün karşı karşıya olduğumuz durumun çok farklı ve bir o kadar da karmaşık olduğunu bilmemiz gerekiyor. Kimimiz azını, kimimiz daha çoğunu istiyor ve dillendiriyoruz ama temelde kendi özümüze, tarihimize, kültürümüze, değerlerimize dönmek istiyoruz. Yüz elli yılı aşkın bir süredir yaşadığımız savrulmalarla ayakta kalmayı başarmış, en zor koşullarda Cumhuriyeti kurup var olmayı başaran millet iradesi bugün daha fazlasını yapmak istiyor.

Bugünkü eğitim anlayışımız temelde, Tanzimat'tan beri devam eden; bizi köklerimizden kopararak Batı'nın bir parçası haline getirme çabasının bir devamıdır. Türkiye'yi Batı medeniyet dairesine entegre etme misyonu ile hareket eden okullarımız geçmişle irtibatımızı kesecek ve bize ait bütün değerleri "bilim dışı" damgası ile okul dışına atan bir anlayışın devamıdır. Zaman zaman değişiklikler yapılmış olsa da temeldeki anlayışın değişmediğini görmek durumundayız.

Yüz elli yılı aşkın bir süredir geçmişini inkâr ederek batı dünyasına entegre olma paradigması ile yetişmiş nesillerin bugün kolayca ve çabucak kendi yörüngesine yerleşmesi mümkün değildir. Ancak bu bugün yapmak zorunda olduğumuz bir görevdir. Kendi sorunlarını çözdükçe öz güveni artan insanımız zihinsel ve entelektüel dönüşümün de arefesindedir. Klasik sanatlarımıza, tarihimize, tarihi şahsiyetlere duyulan ilgi ve alakanın her geçen gün artmakta olması; yılların ihmalinin giderilmesini isteyen insanımızın öze dönüş için duyduğu şiddetli arzunun nişanesidir.

Şunu açıklıkla ortaya koymakta yarar var. Yazdıklarımızdan bir Batı karşıtlığı anlaşılmalı. Yüzyıllardır Batı'ya doğru hareket